

POSUDEK VEDOUcíHO DIPLOMOVÉ PRÁCE KARLA KLOZARA: Dzogčhen a jeho filosofické aspekty v tradici Bön

Magisterská práce Karla Klozara je mimořádná a nadstandardní nejen rozsahem, ale také a především zvoleným tématem, který není dosud dostatečně zmapován ani v cizojazyčné, natož pak v domácí literatuře. Zvláště patrné je osobní zaujetí a z něj plynoucí obsahová erudice a hloubka vhledu do zpracovávané problematiky. To se odráží i ve struktuře práce, která je skladbou zřetelně odlišených překladů primárních pramenů, ať už novějších či klasických, a autorových vlastních výkladů, názorů a interpretací. Zvláště je třeba zdůraznit výzkumný aspekt práce, která je kromě práce s primární a sekundární literaturou založena i na autorových osobních konzultacích s řadou současných učitelů z tradice bön. Autorův osobní interpretační a analytický vklad do práce rozhodně není jen kosmetický, ale představuje rovnocenný a zasvěcený dialog s texty, o něž se opírá a které (zejména v kapitole 8. a 9.) rozvádí do podstatně širších souvislostí. Za zmínku stojí též fakt, že autor pracoval velice samostatně, což je veskrze pozitivní, současně však z toho vyplývá i to, že možnosti mých zásahů do koncepce práce byly do značné míry omezené, a proto mám k předložené práci i přes uznání některé důležité připomínky a výhrady.

Práce není religionistická, jak by se na první pohled mohlo zdát, ale soustředí se na filosofické aspekty učení a praxe dzogčhenu, který je známější ve své buddhistické variantě (zejména v tibetské škole Ňingmapa), zatímco o její variantě bönistické (tedy vycházející z původní tibetské předbuddhistické duchovní tradice) toho dosud příliš nevíme. Soustředěním se na filosofické aspekty málo známé nauky pocházející ze zcela odlišného kulturního kontextu představuje zajímavou výzvu pojetí filosofie v evropském slova smyslu. Za jeden z nejdůležitějších aspektů této výzvy považuji fakt, že nauka dzogčhenu je jak v bönistické, tak i v buddhistické tradici velice starou filosofickou linií, která se na rozdíl od filosofie evropské vždy předávala především na základě ústní tradice a přímých instrukcí z učitele na žáka. Kromě své bohatě propracované teoretické základny primárně míří k praxi. Zvážení takovéto „jinakosti“ filosofie považuji za plodnou výzvu k diskuzi i v rámci obhajoby.

Co se týká slabin takto postavené práce, předně je to (zvláště vzhledem k jejímu rozsahu) poměrně chudý seznam literatury. Tento fakt samozřejmě odráží faktický nedostatek literatury k tomuto tématu, což autor sám konstatuje hned v úvodu, současně ale podle mého názoru odráží i přílišnou „úzkoprofilovost“ či výběrovost autorova pohledu. Autor se rozhodl plně se soustředit na dzogčhenovou školu v bönistické tradici, která dosud leží neprávem stranou zájmu západních badatelů, zatímco buddhistickou dzogčhenovou školu, která je i přes svoji podobnou exkluzivitu přeci jen o něco známější a ke které existuje větší počet primárních i sekundárních zdrojů, a to dokonce i v českých překladech, v zásadě zcela opomíjí. Domnívám se, že i tyto zdroje měl při nedostatku literatury používat, neboť rozdíl mezi oběma variantami téže nauky (bönistické a buddhistické) není zas až tak zásadní, aby se při interpretaci jedné mohlo zcela odhlížet od druhé, čehož si je autor zjevně vědom, když se při srovnávání nauk dzogčhenu a zenu detailně opírá o studii buddhistického učitele a buddhologa Čhögjal Namkhai Norbu (s. 72-80). Tento učitel hned v úvodu své studie mimo jiné konstatuje, že dzogčhen je v zásadě pouze jeden a sektářská revnivost mezi bönistickou a buddhistickou tradicí je tu zcela zbytečná a irelevantní. Stejně tak i k tibetskému bönu obecně existuje již poměrně bohatá odborná literatura (cizojazyčná, ale i domácí), avšak autor ji nevyužívá a nekonfrontuje. Podobně též v kapitole 8. (Dzogčhen a filosofie) se autor mohl a podle mého názoru měl opírat o podstatně širší zdrojovou základnu, neboť základní otázku, nakolik lze východní nauky považovat za

filosofii v evropském slova smyslu, už důkladně řešila celá řada důležitých autorů před ním. Stejně tak, když přemýšlí o základním charakteru západní filosofie (s. 170-179) nebo vykládá filosofii prázdnoty v buddhistické škole mádhjamaka (s. 190-191), nabízí se celá řada titulů, o které mohl svůj výklad opřít, případně je konfrontovat se svým výkladem. Co se týká např. interpretace Parmenida, nechávám na zhodnocení oponentovi, nakolik je zdrojová základna této kapitoly dostatečná a uspokojivá. Obecně řečeno se mi jeví, že autor je velmi silný v promýšlení, analýze a interpretaci vybraných děl, ale jeho slabina spočívá v kritické kompilaci, konfrontaci, komparaci vícera nabízejících se zdrojů. Jako by se v zájmu analýzy detailu do značné míry vzdával širšího kontextu.

Další má výtka směřuje ke struktuře práce, přesněji řečeno k poměru jednotlivých částí. Přestože samotnou strukturu textu složenou z citací a parafrází primárních zdrojů doplněných autorským textem považuji za plodnou a inspirativní, rozsáhlé úseky překládaných primárních i sekundárních zdrojů jsou vzhledem k vlastnímu autorskému textu poněkud naddimenzované. Přestože porce vlastního autorova textu bezpochyby splňuje požadavek na diplomovou práci, přeci jen se mi poměr cca 90 stran vlastního textu vůči cca 130 stran zahrnujících texty přeložené nejeví jako adekvátní, a to i přesto, že plně uznávám, že překládání dosud nepřeložených textů představuje a vyžaduje značnou míru erudice a schopnosti interpretace. V tomto ohledu lze říct, že celá práce je založena na ne vždy zcela fungující kombinaci výzkumného aspektu (ve smyslu klíčové otázky „co tvoří filosofické jádro dzogčhenové nauky a v jakém vztahu je toto jádro k samotným základům filosofie západní“?) s aspektem výkladovým a pedagogicko-osvětovým (ve smyslu „nyní Vám – pomocí toho, co vím i toho, co je psáno v textech – objasním, co je to dzogčhen v tradici bön“). Současně je ale třeba uznat, že k této poněkud rozpolcené koncepci přispívá i ona exkluzivita tématu. Neboli, aby mohl být autor ve svém výzkumném záměru srozumitelný, musí čtenáře (vzhledem k obecné neznámosti terénu, na němž se pohybuje) nejprve dosti obsáhle uvést do samotných základů toho, nad čím se hodlá zamýšlet.

Konečně moje výtka směřuje k ignorování zavedeného způsobu přepisu tibetských i sanskrtských pojmů používaného v české odborné literatuře. To je důsledek toho, že autor vychází primárně z cizojazyčných zdrojů a mnohé v češtině dostupné zdroje opomíjí, čímž podle mého názoru při exkluzivně zvoleného tématu zbytečně přispívá k terminologickému zmatení a pracuje tak poněkud mimo kontext domácího akademického diskurzu. Jeho práce je postavena především na osobních zkušenostech a poznatcích nabytých studiem i konzultacemi, než na teoretickém studiu sekundární literatury, z čehož plynou všechny klady i zápory předkládané práce.

Co se týká obsahové stránky práce a především rozvedení dzogčhenové filosofie do kontextu evropského myšlení, přenechávám její detailnější zhodnocení oponentovi. Osobně jsem přesvědčen, že autor svou nepopiratelnou *ochotou přemýšlet* otevírá zcela novou, v religionistické a tím spíše ve filosofické literatuře neprobádanou oblast a dokládá, že nauka dzogčhen v bönistické tradici nemusí být jen exkluzivní kuriozitou, ale může představovat podnětnou výzvu samotným základům evropského filosofického myšlení. Proto po zvážení všech kladů i záporů navrhuji magisterskou práci Karla Kložara k obhájení a navrhuji známku **velmi dobře**.

PhDr. Vít Erban, Ph.D.

Katedra filosofie a religionistiky TF JU

11.4. 2014 v Českých Budějovicích

